

Види домашнього насильства та ознаки виявлення випадків

Ефективність роботи з запобігання та протидії домашнього насильства багато у чому залежить від педагогічних працівників закладу освіти. Адже саме завдяки спостережливості вчителів за поведінкою та настроєм дітей й уважному ставленню до їхніх батьків можна вчасно помітити симптоми неблагополуччя в сім'ях та уникнути негативних наслідків. Тож на які ознаки та фактори слід звертати увагу? У [Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»](#) визначено такі види діянь, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання:

Психологічне насильство

Ця форма домашнього насильства включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування та інші діяння, які викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю.

МОН рекомендує педагогам звертати увагу на учнів, які різко змінюють свою поведінку та контрастну, та мають такі ознаки:

- замкнутість, тривожність, страх або навпаки демонстрація повної відсутності страху, ризикована, зухвала поведінка;
- неврівноважена поведінка;
- агресивність, напади люті, схильність до руйнації, нищення, насильства;
- уповільнене мовлення, нездатність до навчання, відсутність знань відповідно до віку (наприклад, невміння читати, писати, рахувати);
- синдром «маленького дорослого» (надмірна зрілість та відповідальність);
- уникання однолітків, бажання спілкуватися та гратися зі значно молодшими дітьми;
- занижене самооцінювання, наявність почуття провини;
- швидка стомлюваність, знижена спроможність до концентрації уваги;
- демонстрація страху перед появою батьків та/або необхідністю йти додому, небажання йти додому;
- схильність до «мандрів», бродяжництва;
- депресивні розлади;
- спроби самогубства;
- вживання алкоголю, наркотичних речовин;
- наявність стресоподібних розладів психіки, психосоматичних хвороб;
- прояви насильства чи жорстокого поводження стосовно тварин чи інших живих істот;
- приналежність батьків інших законних представників до деструктивних релігійних сект; • інші прояви поведінки чи емоційних реакцій, що не відповідають віковим нормам розвитку дитини.

Фізичне насильство

Ця форма домашнього насильства включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Ознаками фізичного насильства над дитиною можуть бути:

- розповідь дитини, що члени сім'ї застосовують до неї або іншої дитини фізичне насильство, погрожують вигнати з дому, перемістити до іншого місця проживання (інтернатний заклад, лікарня, помешкання інших родичів тощо), про наявність небезпеки з боку домашніх тварин;
- намагання дитини приховати травми та обставини їх отримання (відмова зняти одяг для медичного обстеження або переодягатися в присутності інших дітей; носити одяг, що не відповідає сезону);
- зміщення суглобів (вивихи), переломи кісток, гематоми, подряпини;
- синці на щоках, очах, губах, вухах, передпліччях, стегнах, кінчиках пальців тощо;
- рвані рани і переломи в області обличчя, травматична втрата зубів;
- травми ока (крововиливи, відшарування сітківки тощо);
- забиті місця на тілі, голові або сідницях, які мають виразні контури предмета (наприклад, пряжки ременя, лозини);
- скарги дитини на головний біль, біль у животі, зовнішні запалення органів сечовивідних і статевих систем;
- рани і синці у різних фазах загоєння на різних частинах тіла (наприклад, на спині та грудях одночасно);
- сліди від укусів;
- опіки та інші незвичні для віку дитини фізичні (видимі та невидимі) травми.

Економічне насильство

Ця форма домашнього насильства включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

Педагогам слід звертати увагу на учнів, які мають такі ознаки:

- постійне голодування через нестачу їжі;
- вага дитини в значній мірі не відповідає її віковій нормі (за визначенням медичного працівника);
- пропуски занять, часті запізнення до школи;
- брудний одяг, одягання не за погодою;
- втомлений і хворобливий вигляд;
- нестача необхідного медичного лікування, неліковані зуби;
- залишення дитини батьками під наглядом незнайомих осіб (в тому числі, які перебувають у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння);
- залишення дитини дошкільного віку без догляду впродовж тривалого часу як у помешканні, так і на вулиці, в тому числі зі сторонніми особами;
- відсутність іграшок, книжок, розваг тощо;
- антисанітарні умови проживання, відсутність постільної білизни (або постільна білизна рвана та брудна), засобів гігієни;
- нігті, волосся у дитини нестрижені та брудні;
- наявність постійних інфекцій, спричинених браком гігієни;
- залучення дитини до трудової діяльності (з порушенням чинного законодавства);

- жебракування, втікання з дому;
- відставання дитини в розвитку фізичному, емоційному, розвитку дрібної моторики, пізнавальних здібностей, соціальних навичок та навичок міжособистісного спілкування) внаслідок педагогічної занедбаності тощо.

Сексуальне насильство

Ця форма домашнього насильства включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно дитини незалежно від її згоди або в її присутності, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи.

Ознаками сексуального насильства над дитиною можуть бути:

- знання термінології та жаргону, зазвичай не властивих дітям відповідного віку;
- захворювання, що передаються статевим шляхом;
- синдром «брудного тіла»;
- уникнення контактів із ровесниками чи дорослими, зокрема й з родинного кола чи друзів сім'ї;
- дитяча або підліткова проституція;
- рання вагітність;
- вчинення сексуальних злочинів;
- сексуальні домагання до дітей, підлітків, дорослих;
- нерозбірлива або непритаманна віку дитини сексуальна поведінка;
- створення та реалізація дитиною сексуальних сценаріїв в іграх за допомогою іграшок та ляльок;
- відмова від гігієнічного догляду за собою;
- нашарування великої кількості одягу на тілі або використання одягу, який максимально приховує тіло;
- страх або агресивна реакція щодо конкретних людей або людей певної статі, віку тощо;
- синці на внутрішній стороні стегон, на грудях і сідницях, сліди від укусів.